

Θέμα: Βασικές θέσεις για τη διαμόρφωση του σχεδίου επίλυσης του Κυπριακού

1. Η ελληνική επιχειρηματολογία για το υπό διαμόρφωση σχέδιο του ΟΗΕ επικεντρώνεται και συνοψίζεται κατά πρώτο λόγο στην υπεράσπιση του πλαισίου που διαγράφει η απόφαση Σ.Α. 1251/1999. Το περιεχόμενό της συνίσταται στις εξής θέσεις: ένα κράτος, μια διεθνής προσωπικότητα, μια κυριαρχία, μια ιθαγένεια, δικαιοδική-διζωνική ομοσπονδία, πολιτική ισότητα, απαγόρευση απόσχισης-ένωσης.

2. Το υπό διαμόρφωση σχέδιο πρέπει εξάλλου να εναρμονίζεται με το θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βασικές συνιστώσες του οποίου είναι αφενός η δημοκρατία, το κράτος δικαίου και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (κριτήρια της Κοπεγχάγης) και αφετέρου η λειτουργικότητα του κράτους, υπό την έννοια «της ικανότητάς του να εκπροσωπείται με μία φωνή και να εφαρμόζει το κεκτημένο» (συμπεράσματα της Συνόδου Κορυφής της Σεβίλλης). Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεσμεύεται από το διεθνές δίκαιο και τις αποφάσεις και τα ψηφίσματα του ΟΗΕ για το Κυπριακό, ιδίως την απόφαση Σ.Α. 1251/1999.

3. Πέραν της εύλογης εμμονής μας στο περιεχόμενο και την τήρηση των ορισμών της Σ.Α. 1251/1999, η πολιτική και οι θέσεις μας βασίζονται στην ανάγκη, η υπό διαμόρφωση λύση να είναι συμβατή με το κοινοτικό κεκτημένο (δηλ. το πρωτογενές -ιδίως οι θεμελιώδεις αρχές, στις οποίες εδράζεται η Ένωση- και το παράγωγο δίκαιο) και να επιτρέπει την απρόσκοπτη συμμετοχή της Κύπρου στην Ε.Ε.

4. Η θέση μας για τη λειτουργικότητα γίνεται ονομαστικά μόνον αποδεκτή, αφού στο σχέδιο περιέχεται σχετική αναφορά, χωρίς όμως να προβλέπονται επαρκείς ρυθμίσεις και μηχανισμοί που να εγγυώνται τη λειτουργία του κράτους. Η μόνη σχετική βελτίωση που περιελήφθηκε στο σχέδιο με πρότασή μας είναι η ανάθεση στο Ανώτατο Δικαστήριο της αρμοδιότητας να τέμνει ζητήματα, στα οποία δεν καθίσταται δυνατή η λήψη

απόφασης. Στην περίπτωση αυτή, το Δικαστήριο υποκαθιστά ουσιαστικά τα ομοσπονδιακά όργανα, προκειμένου να εξασφαλισθεί η λειτουργία του κράτους.

5. Ως μηχανισμός απεμπλοκής πρέπει επίσης να προταθεί η πρόβλεψη Επιτροπών διαμεσολάβησης τόσο στην Κυβέρνηση όσο και στα νομοθετικά σώματα με μικτή σύνθεση. Οι Επιτροπές αυτές, που θα αποτελούνται από ίσο αριθμό Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, θα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των περιπτώσεων που δεν καθίσταται δυνατή η λήψη απόφασης. Αν η προσπάθειά τους δεν τελεσφορήσει, το ζήτημα θα παραπέμπεται εκκαθαρισμένο στο Ανώτατο Δικαστήριο. Επειδή η αριθμητική ισοτιμία των μελών των Επιτροπών θα αναπαράγει τις περισσότερες φορές το αδιέξοδο, θα έπρεπε να προταθεί η συμμετοχή σε αυτές εκπροσώπου της Ευρωπαϊκής Ένωσης χωρίς δικαίωμα ψήφου.

6. Καθοριστική και κρίσιμη παράμετρος της λύσης είναι η επιλογή ενός κυβερνητικού συστήματος που εγγυάται τη λειτουργία του κράτους. Από τα προτεινόμενα τρία συστήματα διακυβέρνησης η υιοθέτηση του βελγικού συστήματος παρουσιάζει κατά την κοινή μας εκτίμηση λιγότερα προβλήματα και πρέπει, ενόψει των δεδομένων που έχουν διαμορφωθεί, να προκριθεί του ελβετικού συστήματος και στις δύο εκδοχές του. Αξίζει να τονισθεί ότι το βελγικό σύστημα είναι οικείο στην Ευρωπαϊκή Ένωση και έχει λειτουργήσει ως τώρα ικανοποιητικά. Αντίθετα, το ελβετικό είναι δυσεφάρμοστο στο περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κινδυνεύει να οδηγήσει σε αδυναμία ουσιαστικής συμμετοχής της Κύπρου στην Ένωση (βλ. το συνημμένο σημείωμα).

7. Για τη λειτουργικότητα του κράτους πρέπει να επιδιωχθούν τρεις ακόμη βελτιώσεις στο σχέδιο: α) η απαγόρευση συμμετοχής αξιωματούχων των component states στα όργανα του common state, β) η μείωση των ποσοστών για τη λήψη αποφάσεων στα νομοθετικά Σώματα, και γ) η άσκηση του δικαιώματος veto μόνο αν i) συμφωνούν σε αυτήν όλοι οι Τουρκοκύπριοι Υπουργοί και ii) υποβάλλουν ταυτοχρόνως συγκεκριμένη πρόταση για το ζήτημα.

8. Ο δεύτερος άξονας της επιχειρηματολογίας συνίσταται στη διασφάλιση της δημοκρατικής δομής και λειτουργίας του κράτους. Όπως αναφέρθηκε ήδη (σημείο 2) η δημοκρατική αρχή αποτελεί θεμέλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και περιλαμβάνεται στα κριτήρια της Κοπεγχάγης. Άλλωστε και η Επιτροπή στο non paper του Ιουνίου για το Κυπριακό τονίζει τον σκληρό πυρήνα της δημοκρατικής αρχής, δηλ. την equality of citizens, που πρέπει να ισχύει εξίσου με την political equality των δύο κοινοτήτων. Η δημοκρατία αγνοείται όμως από το σχέδιο του ΟΗΕ, αφού ούτε ως αρχή καθιερώνεται ούτε το περιεχόμενό της εξειδικεύεται επαρκώς στις επιμέρους ρυθμίσεις.

Ενόψει των ανωτέρω πρέπει να επιδιωχθούν οι παρακάτω αλλαγές:

α) Ενώ η Επιτροπή προτείνει σωστά να ισχύει στην Κάτω Βουλή ο κανόνας «one man - one vote», στο σχέδιο των Η.Ε. προτείνεται θετική διάκριση υπέρ των Τουρκοκυπρίων με αναλογία 2:1, άνκαι στην Άνω Βουλή ισχύει αριθμητική ισότητα 50-50. Εδώ πρέπει να επιδιωχθεί η αντιπροσώπευση των δύο Κοινοτήτων με βάση την πραγματική σύνθεση του πληθυσμού, δηλ. τη σχέση 80:20, ή έστω πιο περιορισμένη θετική διάκριση υπέρ των Τουρκοκυπρίων. Ρύθμιση ανάλογη με την προτεινόμενη δεν απαντάται διεθνώς σε κανένα ομοσπονδιακό σύστημα.

β) Κρισιμότερη βέβαια είναι η επιδίωξη, εφόσον υιοθετηθεί το βελγικό σύστημα, να προέρχεται ο Πρωθυπουργός από το μεγαλύτερο κόμμα της Κάτω (και όχι της Άνω, όπως προτείνεται στο σχέδιο) Βουλής. Έτσι εκδηλώνεται με συνέπεια η δημοκρατική αρχή. Η υιοθέτησή της δεν πρέπει όμως να συνεπάγεται ότι ο Πρόεδρος θα προέρχεται πάντοτε από την άλλη κοινότητα. Στο σημείο αυτό θα μπορούσε να συζητηθεί η rotation με βάση τη σχέση 2:1 ή, έστω, 1:1 (numerical political equality).

Παράρτημα

Κυβερνητικό Σύστημα - Βελγικό Μοντέλο

I. Συνοπτική Επιχειρηματολογία

1. Το βελγικό σύστημα (βασισμένο στην option 3) είναι προτιμότερο, διότι προσιδιάζει στη διπολική δομή και το συγκρουσιακό χαρακτήρα της σχέσης των δύο κοινοτήτων. Αντίθετα, το ελβετικό προσιδιάζει σε πολυπολικό σύστημα, περισσότερων κοινοτήτων, καντονιών κ.λπ. και προϋποθέτει έναν «συναινετικό» πολιτικό πολιτισμό.

2. Το βελγικό σύστημα έχει λειτουργήσει στο θεσμικό περιβάλλον της Ένωσης. Οι θετικές και αρνητικές εμπειρίες του μπορούν συνεπώς να αξιολογηθούν ευκολότερα. Η βελγική πρακτική μπορεί να αποτελεί σημείο αναφοράς στις λύσεις που θα κληθεί να δώσει το Ανώτατο Δικαστήριο σε περίπτωση αδιεξόδων.

3. Το ελβετικό σύστημα βασίζεται σε θεσμούς άμεσης δημοκρατίας που εξισορροπούν τη δομή της «συναινετικής δημοκρατίας». Η άμεση δημοκρατία δεν μπορεί όμως να λειτουργήσει στην Κύπρο. Εκτός αυτού, και στην Ελβετία διατυπώνεται προβληματισμός για τη λειτουργικότητα του συστήματός τους εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4. Το βελγικό σύστημα υιοθετείται στο σχέδιο των Η.Ε. για το κρίσιμο ζήτημα της εκπροσώπησης στην Ένωση. Το γεγονός αυτό υπογραμμίζει τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει.

5. Μόνο το βελγικό σύστημα προσφέρει δυνατότητες περαιτέρω βελτίωσης. Αντίθετα, το ελβετικό δύσκολα επιδέχεται βελτιώσεις, αφού λ.χ. τυχόν κατάργηση της rotation, θα αναιρούσε τη λογική του. Το ίδιο ισχύει και για τη δεύτερη εκδοχή του, αφού μόνη βελτίωση θα μπορούσε να είναι η κατάργηση της rotation του Προέδρου.

II. Βελτιωμένη εκδοχή της Option 3 που στηρίζεται στο βελγικό σύστημα

- Εισάγεται Πολίτευμα Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, κατά το πρότυπο του Βελγίου χωρίς βέβαια μονάρχη.

- Ο χωρίς εκτελεστικές αρμοδιότητες αρχηγός του Κράτους εκλέγεται από την *Άνω Βουλή* (στην οποία υπάρχει εκπροσώπηση 50-50), με rotation 1:1. Στη λύση αυτή υιοθετείται η numerical political equality.

- Η εκτελεστική εξουσία ανήκει στο υπουργικό συμβούλιο, το οποίο συντίθεται με σχέση 2:1 και το οποίο αποφασίζει μόνο και με Τ/Κ ψήφο. Εδώ ισχύει πάλι η αρχή της political equality (όχι όμως numerical).

- Η θέση του Πρωθυπουργού ανήκει στο ισχυρότερο κόμμα της *Κάτω Βουλής*, η οποία εκλέγει την Κυβέρνηση. Εδώ ισχύει η δημοκρατική αρχή (equality of the citizens), την ύπαρξη της οποίας απαιτεί και η Ε.Ε.

Αθήνα, 21 Οκτωβρίου 2002